

MARIE DARIEUSSECQ

Dobre vagy nem dobre?

Senki sem tudja, hol van Szlovákia

Senki sem tudja, hol van Szlovákia. Barátaink elmennek Ibizára, Törökországba, Olaszországba, Bretagne-i rockfesztiválokra vagy olyan dubai hotelekbe, ahol igen hideg van bent és igen meleg kint. Mi Szlovákiába megyünk.

Francia ismerőseim többsége számára Szlovákia egy fél szó. Egy név fele: Csehszlovákia. Francia ismerőseim többsége sohasem értette, miért váltak külön a csehek és a szlovákok. Prágát látják, Pozsonyt nem látják.

„Szlovákiában vannak medvék is, nem?” kérdezi több barátom. A francia ismerőseim többsége összekeveri Szlovákiát és Szlovéniát. De Szlovéniáról sem tudják, hol van. Egy újabb ország a nemrég függetlenné vált kis országok közül.

Én baszk vagyok, francia és európai. Megszoktam, hogy ezen a bolygón el kell magyarázni, hol van Baszkföld. Földrajzilag ez könnyebb, mint Szlovákiánál, mert itt van tenger: az Atlanti-óceán által formált derékszög Európa alsó részén, ott, ahol a hullámok elsimulnak Franciaország és Spanyolország között, a Gascogne-i öbölben. Szlovákia ezzel szemben Európa közepén van. Semmiféle kijárat semmiféle tengerre. Semmiféle jellegzetes partvonal semmiféle óceán mellett. De politikai értelemben meg tudom értetni a dolgot: a szlovákok, ahogy a baszkok is, a szabadságukat akarták (és ők el is nyerték) Európán belül.

A kis országok függetlensége igen érzékeny kérdés a jakobinus Franciaországban. Franciaország, az egyház legidősebb leánya, ezer évnyi francia-német bizonyossággal a háta mögött, nem érti, hogy a határok hiánya szenvedést okozhat. Franciaország nagyon könnyen válhat utópiává mindenki számára: egy nagy, nyitott, szabad, egyenlő és testvéri világ, ahogy a mi kedves jelszavunk is mondja. Egy határok nélküli világ, mégsincs túl sok bevándorló nálunk.

Na szóval. Leszállunk Bécsben, ami meglehetősen furcsa kezdet egy szlovákiai utazás szempontjából. A július végi időjárás ugyanolyan hideg és esős, mint Párizsban. Marta, Martin és Katarina kedvesen és gyakorlatiasan fogad bennünket. Az első dolog, amit átadnak, egy GPS (mert senki sem tudja, hol van Szlovákia). Az a helyzet, hogy busszal kell elmenni Pozsonyba, és csak ott bérelni autót: megdöbbenő, mennyivel olcsóbb, mint Ausztriában.

Egyszer már megtettem Bécs és Pozsony közt az utat. Már végigmentem ezen az úton. Vannak helyek, amelyekről az ember úgy gondolja, mindenképp visszamegy még oda. Rio de Janeiro vagy a Lascaux-barlang. Vagy például az a gyönyörű fa, egy ezeréves gumifa Buenos Aires Recoleta negyedében: múlt hónapban látogattam meg ismét, húsz év után. De sohasem fogadtam meg magamban, hogy újra megteszem a Bécs-Pozsony útvonalat. Egyhangú mezők, néhány fa, falvak rózsaszín és sárga házakkal. A láthatáron dombok sora emelkedik, és Pozsony vára úgy áll ott, mint az égre felragasztott matrica. Mint valamiféle kafeai vár, de nem Kafka vára. Mint valami más, ami hasonlít arra, amit ismerünk, de nem pontosan az. Freud azt mondaná: *unheimlich*. Az angolok azt mondják: *uncanny*. Szlovákia ez volna: Euró-

pa, Európa szíve, amit már láttunk, de sohasem láttunk valóban. Olyasmi, amiről azt hisszük, ismerjük, de mindig furcsán idegen marad.

Közvetlenül Pozsony előtt, a vidék egyik leglaposabb és legüresebb pontján egy épületegyüttes áll, amelyet felismerek, noha nem ismerem: minthogy Baszkföldön születtem, azon a vidéken, amelyet kettévág a francia-spanyol határ, igen jól ismerem ezeket a dohányt és alkoholt árusító boltokat, az elhagyatottság-hangulatot, amely ezeken a gazdátlan határállomásokon uralkodik a maastrichti szerződés aláírása óta.

De ez itt nem akármilyen határ. A hely azért ilyen lapos és üres, mert – hirtelen döbbenek rá – ez itt valószínűleg a senki földje volt. Ez nem csak egy határ, ez a határ, ugyanaz, mint amit a berlini fal megtestesített. Pozsony magas betonkorlátjai mögül nyilván elragadó kilátás nyílt Ausztriára, arra, amit Szabad Világnak hívtak. Valószínűleg itt is voltak szögesdrótok, felfegyverzett emberek, kutyák, talán őrtornyok is. Ezen az üres tájon kellett megpróbálni átjutni, ezen a végtelenbe vesző mezőn, ezen az ellenséges síkságon, amely tökéletes helyszín arra, hogy a golyók elérjék az embert. Mára már csak a romos üzletek maradtak, talán még egy bisztró. Vagy semmi. A busz gyorsan átért, nem láttam jól. Egyáltalán nem mutatta a lassítás legkisebb jelét sem, sem a sofőrön, sem az utasokon nem látszott semmiféle érzélem, semmiféle habozás. Mindannyian európaiak voltunk. Hihetetlen. Hatéves fiamnak megpróbáltam elmagyarázni ennek a lapos és üres, értelmetlen helynek a jelentését. Tizenkilenc éves voltam, amikor ledől a fal. Pontosabban, amikor lerombolták a falat, tettem hozzá, mert azt mondják ugyan, hogy a fal ledől, de nem magától dőlt le, még akkor sem, ha az akkori események hihetetlenül gyorsak voltak, politikai értelemben olyan gyorsak, mint ahogy földrajzi értelemben ez a busz most átjutott.

A fiam megkérdezte: „Igazi volt az a fal?” Mintha a felnőttek sokkal gyerekesebbek lennének, mint maguk a gyerekek. Igen, igazi fal volt. Meséltem neki arról a két csodálatos csehszlovák fiatal emberről, akik rohantak megnézni Nyugat-Európát, Párizst, Madridot, Lisszabont, hátizsákkal, egyetlen fillér nélkül, mi, párizsi diákok meg segítettünk nekik, és elmesélték, hogy egész Európa segítette őket, stoppoltak és felvették őket, szállást adtak nekik és pénzt, Düsseldorftól Strasbourgon át Barcelonáig és Bretagne-ig. Nyugat-Európa el volt ragadtatva attól, hogy Kelet-Európa megérkezett ennek a csodálatos és elragadtatott fiatal párnak a képében.

A dolgok azóta némileg bonyolultabbá lettek, a derék francia munkások félnek a „lengyel vízvezeték-szerelőktől”, mert úgy vélik, hogy ellopják a munkájukat. De a kötelekek, úgy látom, ma már kibogozhatatlanok, a szakadék napról napra kisebb. A gyerekeim korábban sohasem hallottak a Keleti Blokkról, és valamennyi bébiszitterünk is a fal leomlása után született.

Selmechánya, Lőcse, a Csorba-tó

Pozsony aprócska repülőterén autót bérelünk, egy szép Skoda-szedánt. A Skodák is nagyon megváltoztak. Nyitra

felé autózunk. Nyugodtan mondhatom, hogy a Pozsony–Nyitra-út ugyanolyan, mint a nyugati világ bármely más helye a mérsékelt éghajlati övezetben. Ismétlem: mint bármely más hely a nyári és esős Európában. A Pozsony–Nyitra-út arra hasonlít, amit egy francia gyerek rajzolna, ha azt kérnék tőle: rajzold le nekem a vidéki tájat. Zöldellő fák. Zöld és sárga mezők. Kifogástalanul aszfaltozott európai út. A nagy szürkésfehér európai égbolt.

Hol van a világ közepe? Nem Pozsony és Nyitra közt. De ha a földönkívüliek itt szállnának le, ezeken a mezőkön, elég pontos képet alkotnának Európáról, az európai átlagról, a nyugodt és zöld Európa valamiféle lényegéről. Európa fogalma itt van, a közép közepén, Mittel-Europa közepén.

Nem sikerül kiejtenem az első állomásunk, Banská Stiavnica [Selmechánya] nevét. (Az autókölcsönző szerint az én nevem nagyon bonyolult. Ami igaz, az én nevem mindenütt a világon kiejthetetlen. Szerencsére a szüleim tisztában voltak a problémával, és lemondtak arról, hogy baszk keresztnévet adjanak nekem. Eredetileg Oihannára gondoltak. Oihanna Darrieussecq, atyavilág! A Marie-t legalább mindenki ismeri.)

Szóval Banská Stiavnicában zuhog, mint Európában mindenütt ezen a július 24-ei napon, s ezt megerősítik azok az sms-ek, amelyeket Helsinkiből, Párizsból vagy Bayonne-ból kapok, barátoktól. A ház gyönyörű. Nyomban begyűjtünk a fatüzeléses kályhába. Miután kicsit felmelegedtünk, elmegyünk bevásárolni a Billába (három gyereket kell etetnünk); később rájövünk, hogy az egész ország tele van Billával, a sárga-piros cégtáblával. A Billa az egész Európát behálózó Lidl egyetlen konkurense. Nagyjából megnézzük a várost, bájos, barokk, katolikus. Nagyon rossz turista vagyok. Van egy vár, egy múzeum, mindenféle templom, a városon kívül a cigánytelep, vízésések, tavak, elhagyott bányák. Felkapaszkodunk a barokk kálváriához. Egy fiatal nő, high-tech sportöltözékben, térdre ereszkedik, kiabálva csapkodja a vállát.

A városközpontban romos zsinagóga. Egy hiányzó nép. Rövid időre kisüt a nap, felmegyünk a Paradajzra: kilátás az egész vulkanikus, fenyőerdőkkel borított, gyéren lakott tájra. Szemben Lengyelország. Auschwitz innen csak háromórányi út.

Málna, áfonya, gomba. Felhők. Olvasok, írok. A gyerekek játszanak. Levocában [Lőcsén], második állomás-helyünkön Peter Zupnik, a fotós vár bennünket. Alacsony, szép házban lakik a régi shtetben. Az első éjszakán, amelyet a házban töltött (2000-ben vásárolta), három szellem fogadta, meséli. Egy férfi és két nő. Mélabús történetek sligovica, a helyi szilvából készült kitűnő pálinka mellett elmesélve. Eszünk, nyersert és főttet, hihetetlen zöldségeket, süteményeket és főként „kaleráb”-ot (legalábbis ezt a szót vélem felismerni, amikor Peter szlovákul mondja ki a nevét). Olyasmi íze van, mint a karfiolnak, és úgy néz ki, mint egy zöldes-lilás intergalaktikus zöldség, mindenféle karokkal és antennákkal. A gyerekeink „gluglu”-nak hívják, és nem hajlandók enni belőle (inkább a chipset választják).

Mint Banská Stiavnicában, Levoca külvárosában is minden házban van kutya, be vannak zárva és hangosan ugatnak, és minden házon ott a kis tábla: „pozor”. Először azt hittem, a „pozor” kutyát jelent, de később, az út mellett sorjázó „pozor” feliratok láttán rá kellett jönnöm, hogy a szó azt jelenti: „vigyázat”. „Pozor!”, üvöltik a gyerekeim, miközben leszáguldanak a nagy számú akvaköz-

DARIEUSSECQ
Marie
Malacpúder
Magvető, 1997

pontok csúszdáján. Ott-tartózkodásunk alatt mindvégig ez volt a kedvenc szórakozásuk. Szlovákiának nincs tengere, de szereti a vizet. „A sea of summer adventure! Not salted? No, it's enjoyable!” Ez a „Spectacular Slovaquia” nevű internetes oldal (kissé hosszú) jelmondata. A poprádi Aquacityben megiszom egy jéghideg vodkát a vízibárban: fürdőruhában, a langyos vízen egy felfújható fotelben lebegve. Egy milliárdos álma 2,50 euróért.

Esik. És tizenkét napig folyamatosan esni fog. Ahogy Banská Štiavnícát, ezt a várost is egy hatalmas kultusz hely uralja, a Mariánské. A Szűz, az a keresztény fikció, akinek a nevét viselem, titokzatos okokból ezt a helyet választotta arra, hogy megjelenjen. II. János Pál állítólag félmillió embert vonzott erre a kis dombra. Peter azt meséli, hogy a szovjet uralom idején hiába tiltották a zarándoklatot, hiába zárták le az utakat, a hívek átvágtak a mezőkön, és sokszor ötvenezren is imádkoztak az erdőben.

Az én zarándokutam Štrbské Plesóhoz [a Csorbatóhoz] vezet, a tóhoz, ahol Freud pihent 1919-ben, és ahonnan dühödte leveleket írt Ferenczinak, aki a helyet ajánlotta neki: „hét fok van, és be vagyunk zárva a ködbe” (augusztus kellős közepén). És tényleg, kétszer kell neki-lódnunk, hogy áthatoljunk az állandó felhőrétegen, amely megüli a Tátrát. Első alkalommal olyan sűrű ónos eső esik, hogy lehetetlen autóba ülni a gyerekekkel. Második alkalommal aranyos napfény csillog a tavon... és csak ekkor értem meg (augusztus 3-át írjuk), hogy 2011-ben minden kétséget kizáróan Štrbské Pleso Szlovákia legvonzóbb turistahelye: dugók, megtelt parkolók, gyalogosok ezerszám. Veszek egy mágneses szuvenírt a hűtőszekrényemre, és sikerül végre megjegyezmem a nevet, Štrbské Pleso – de kiejteni még mindig nem tudom. Margita, a bébiszitter majd meghal nevében. A medve, amellyel együtt lehet fényképezkedni, elbűvöli a gyerekeket (legalább egy medve van tehát Szlovákiában, de egy medvének öltözött ember mindenképp).

A visszaút ahhoz hasonlít, amit már ismerek Svájc-ból, a valamivel kevésbé gazdag, de korántsem szegény Svájc-ból. Az egész vidék megdöbbenően tiszta. Egyetlen zsiros papír sem hever a kifogástalan utak mellett. Minden város szuperül rendezett: a cigánytáborok a szélre, a gerániumok az ablakban középre igazítva. A fahasábok már-már ijesztő rendben felhalmozva: egyik szemből, másik oldalról, nem lóg ki egy sem. Az egyetlen nap, amelyen ragyogó napsütésben volt részünk, reggel hatkor kezdődött, amikor a kisváros minden kertjében felharsantak az elektromos fűnyírók.

„What are you doing here?”

Az éttermekben, a vegyesboltokban, a járdákon vagy az utakon közlekedve az egyetlen kérdés, amelyet a szlovákok feltesznek nekünk: „What are you doing here?”

Valamennyien el akarnak menni Párizsba, vagy már voltak ott és mesélnék róla. Az egyetemisták Amerikáról álmodnak, vannak, akik tényleg el is indulnak (az egyik helyi bébiszitterünk Seattle-be ment tanulni, és a fiatal ember, aki a repülőtéren várt bennünket, New Yorkban talált munkát). What are you doing here? Az utolsó napon őszintén bevallom: „I don't know.”

Szlovákia persze bájos ország, az erdők persze sötétek, a várak persze tartják a maguk Kárpátokhoz méltó ígéretét (vastag falak, romos vártornyok, a régi festményeken a törökök által levágott fejek). De Drakula nem, ő nem itt van, ő keletebbre való, Transzilvániába. Kafka, ő nyugatabbra. Tolsztoj sokkal-sokkal keletebbre. És a nagy politikai események mintha úgy szeltek volna át Szlovákiát, mint a szél a hegyeket – a tavasz Prágában

volt, Koudelka híres fotói tudomásom szerint csak Prága utcáit ábrázolják. A bársonyos forradalmat mi, Franciaországban ugyancsak Prága szemszögéből ismerjük. Nem mintha semmi sem történt volna, semmit sem írtak vagy alkottak volna Szlovákiában; ez inkább imázspoléma. Reklámkérdés. Kommunikációs ügy. Vagy bankügy, mint Svájcban: Genfben vagy Zürichben megkérdezik-e a látogatótól, hogy „what are you doing here”?

Vegyük csak maître Paul de Levočát [Lőcsei Pál mestert]: nem vagyok mérvadó a vallásos művészetben, de sohasem hallottam még róla. Pál mester a 16. század elejének páratlan faszobrásza, aki egy bámulatos oltárt, fantasztikus humanitásról tanúskodó Madonnákat és Krisztusokat hagyott maga után: a városlakók arcából merített ihletet, hibáiból, jellegzetes arckifejezéseiből, tekintetükből. Egyik Szűz Máriaja még a százkoronás bankjegyen is szerepelt... de a bankokat, a Szűzzel együtt, elsöpörte az euró.

Szlovákiából hazafelé Ausztrián megyünk át: akkor döbbenek rá, hogy a Billa áruházak, amelyeket én „tipikusnak” szlováknak hittem, valójában osztrákok.

Mi hát Szlovákia? Mit értettem meg Európának ebből a szívéből? Amikor először jártam Pozsonyban,

ANDREA BAJANI

Ceaușescu pávái

Bukarestben van egy sor lakatlan épületblokk. Nem az öreg kommunista-cement bérkaszányákra kell gondolni: azok mindig ott lesznek, makacsul ellenállnak az idő múlásának és csak esténként keletkeznek rajtuk sárga téglalap alakú lyukak, amikor a sötétség átengedi a terepet egy-egy csillárnak. A lakatlan épületek újak, nemrég húzták fel őket, és azóta is várják, hogy valaki beléjük költözzön. Mindössze öt évvel ezelőtt lépni sem lehetett a városban az állványoktól, munkásoktól és a kivitelezési határidőktől. Azért jöttem ide, hogy szemrevételezzem a várost egy készülő regény számára. Többek között azt akartam elmesélni, mi történik, amikor a kapitalizmus erőszakkal hatol be egy országba, amely ebben a tekintetben még szűz. Az volt a tervem, hogy egyfajta megfordított emigráció történetét mesélem el: nem azt, amikor „idegenrendészeti helyzet” áll elő az úgynevezett jóléti államokban, hanem az ellenkezőjét. A gazdasági gyarmatosítás folyamata érdekelt, amely mint egy ragadozómadár, zuhanórepülésben csapott le sok ex-szocialista országra. Amikor megérkeztem, egy nagy építési terület volt az egész város: olasz, francia, német, holland vállalkozások húzták fel épületeket olyan sebességgel, mintha papírból építkeztek volna. Csak úgy izzott a levegő a nagy igyekezetben, hogy felépüljön valami új álom a régi után, amelyből Ceaușescu utolsó éveire nem maradt más, csak egy kínos fintor és egy halálos ítélet 1989 karácsonyának napján.

A mai Bukarest – De vanzare

Aztán eltelt egy kis idő. Újra itt vagyok, és látom, hogy minden összeomlott. A befektetők összeszedeggették maguknak, amit lehetett és kedvezőbb piacokra szállították. Aki az ingatlanboom éveiben adta el, amije volt, az jól járt. Aki viszont a kivárást választotta, arra számítva, hogy még emelkedni fognak az árfolyamok, az most ott áll elértéktelenedett vagyonával. Túl sokat várt, hogy eladjon – mindenki azt mondta, ne kapkodj, emelkedni fognak az árak; ne félj,

2006-ban, magammal hoztam Janát, egy franciául beszélő fiatal lányt, aki bébiszitternek jött hozzánk, és végül Párizsban telepedett le. Magas volt és szőke, katolikus, de szabad erkölcsű, hazafi és magyarellenes, érzelmeit könnyekkel és örült nevetéssel fejezte ki, „szláv” módra, ahogy a közterek tartják – Jana vajon az-e Szlovákiának, ami Marianne Franciaországnak?

Szlovákia erdei és hegyei Ukrajna, Románia, Lengyelország, Ausztria és Magyarország között terülnek el. A sálpályái elbűvölőek, és az ember sejti, hogy telente nincsenek híján a hónapok. A méz jó. A joghurtok remekek (a Sabi márkát ajánlom). A sajt úgyszintén. A sör kitűnő, és ez volt az egyik első szó („pivo”), amit megtanultam, a „dobre” szóval együtt: rendben, igen, jó.

Szlovákia a kis országok Európájához tartozik, és kétségkívül ez Európa jövője, Európáé, amely dolgozik, nyírja a fűvét, felhalmozza a fahasábjait, megépíti a híd-jait, és nem szereti túlságosan a cigányait. Olyan jövő ez, amelyből kissé talán hiányzik a fantázia, de ó jaj, a fantáziáé-e a jövő? Dobre vagy nem dobre?

MIHANCSIK ZSÓFIA FORDÍTÁSA

a kapitalizmus kockáztatást jelent, a szabad piac világában csak az csinál üzletet, aki kockáztat. Mire elhatározta magát, már késő volt, és nagyon alacsony áron tudta csak eladni, amije volt – szinte nem is maradt neki semmi a kiábrándultságon kívül. A mai Bukarest ilyen képet mutat nekem: feltűrt utcák, repedések a történelemben, és főképp ezek a DE VANZARE feliratok a házak homlokzatán. Eladó annak, aki a legtöbbet kínálja érte. Sok ház épült fel, nőttek egyre nagyobbra, mint a hamburgerrel táplált kisgyerekek. Aztán a sorsukra hagyták őket, anélkül hogy bárkinek eszébe jutott volna: senki sem fog többé törődni velük. Összeszorul a szív, ha elmegy előttük az ember. Ott állnak a „De vanzare” felirattal, amely olyan, mint egy könyörgés, mint egy kartonlap, amire az van írva, „Éhes vagyok”. Éhes vagyok – mondja a lakó-épület –, éhezem a lakók után, az emberi lények után, akik bejönnek a kapumon és megtöltenek élettellel, hogy ne csak egy *potenciális forma* legyek. Románia ma – ebben a mostani enyhe őszben – olyan országnak látszik, amelynek eleje van abból, hogy hülyét csinálnak belőle. Először ott volt a hosszú, a végtelenségig elcsépelet kommunista álom. Aztán jött a – gyorsabb, határozottabb, feldoppingolt, energetizált, felajzott, hisztérikus, erotikus – kapitalista álom, amely az elixír ígéretét hozta: csak egy regeneráló arcfelvarrás és máris prosperál a gazdaság; ha későn is, de újjászületik az ország.

Románia lidércei – a kóbor kutyák

Bukarest még mindig tele van kóbor kutyákkal. Mindehnyütt ott vannak, a külső negyedekben is, a belvárosban is. Ott állnak, kiéhezetten, csonttá soványodva, az arra járók mellé szegődnek, de csak pár lépésen át követik. Mintha a rémálmodok kiszöktek volna az emberek fejéből, és aztán szétszóródtak volna Bukarest utcáin. Mintha kilopózt volna az ágyakból az éjszakai lidércnyomás, kisurrant volna azoknak a fülén át, akik már amúgy sem fekszenek le soha aludni, nehogy ilyen gyötrelmes álmokban legyen részük. Ők Románia lidércei, ők

a kiüresedett múlt. Románia először a fülén át kergette ki őket, aztán az ágyából is. Aztán kieresztette őket az utcára. Most ha valaki felbukkan a járdán, a nyomába erednek. De néhány lépés után visszakoznak. Az arra járók egyetlen pillantásra sem méltatják őket, soha senki nem simogatna meg egy kóbor kutyát. Csak elzavarják őket. A kutyák feladják, és visszakoporodnak a földre. Ketten is ott vannak egy keresztveződés közepén, ott állnak az úttesten, amíg piros a lámpa. Aztán kihúzódnak az út szélére és elindul a forgalom. Mindenki továbbmegy, észre sem veszik őket, mintha nem is léteznének, csak néha testet öltenének néhány percre. Mert amikor az emberek felébrednek, szeretnék elfelejteni a rossz álmukat. Nem akarják, hogy eszükbe jussanak. Amikor felébrednek egy rémálomból, azt hajtogatják magukban, hogy mindez a fejükben történt, nem a valóságban, mert a valóság kívül esik a hálószobákon, az utcán van, ott, ahol a gépek, az aszfalt, az utak, amelyek vezetnek valahova. Ezért, amikor az emberek kóbor kutyát látnak az utcán, úgy tesznek, mintha nem látnák: mert ahol ők vannak, az autójukban, az a valóság, de a kutya a rossz álmok szereplője, ezért itt és most semmi keresnivalója nincs.

Le a földszintes házakkal, éljenek a lakótelepek!

Csak hogy a kóbor kutyák a valóság szereplői. Ugyanazok, gondolom, mint négy évvel ezelőtt, csak öregebbek és lestrapáltabbak. Bukarest – mesélik nekem, amint a belváros felé sétálunk – egykor földszintes házikókból állt, amelyeknek udvara volt, és minden házban lakott egy kutya, amely ott kaparászott az udvarban a többi jószággal együtt. Tyúkokkal, macskákkal, nyulakkal. Aztán Ceaușescu földig rombolta az összes udvaros házat, és felhúzta ezt a panelrengeteget, amely most Bukarest központja. Erőszakolt iparosodás történt itt, ami összegereblyezte a vidéken élő embereket, betelerelte őket a városba, hogy együtt hajtsák ezt a gigászi dinamót, hogy Románia lépést tarthasson

a világgal. Ők aztán tömegesen hagyták el a vidéket, és mint cipők a cipősdobozban, helyezkedtek el ezekben a vasbeton épületeknek a lakásaiban. Le a földszintes házakkal, éljenek a lakótelepek! ma is ott terpeszkednek a belvárosban. Így aztán a kutyák egyik pillanatról a másikra fedél nélkül maradtak, és több mint húsz éve szüntelenül keresnek maguknak otthont, csak hogy az nem létezik. Ők ott maradtak a semmiben, képen kívül, a vackukban, vagy inkább annak hűlt helyén. Egy kutya odasomfordált az autónkhoz, és a sofőr, egy román fiú, akinek gyakran csöng a telefonja, oda se nézett, mintha láthatatlan lett volna. „Te a rémálom vagy, de én a valóságban élek” – mondta neki a szemével.

A vasbeton tömböket nézve eszembe jutott egy román író, Dan Lungu regénye, amelyből kiderül, hogy sokan meghaltak azok közül, akiket faluról felköltöztettek a városba, hogy itt boldoguljanak. Nem volt itt esélyük: „Megkapták a néhány fillérszerű járandóságukat és beköltöztek egy városi tömbházba. Azt beszélték, hogy aki addig egész életében közvetlen kapcsolatban volt a termőfölddel, azok többsége nem maradt életben egy évnél tovább a vasbeton gerendák fogságában. Meghasadt a szívük bánatukban. Nem tudtak másra gondolni, csak a virágos kertecskéjükre, a hagymafüzérekre, a házuk mellett növekedő alma- és körtefákra, arra a pár tyúkokcára, akiket név szerint szólítottak. Szinte egész idő alatt az erkélyen ücsörögtek és felőrlődtek a nosztalgiaiban.”

Nézem az épületeket. Az üreseket, amelyekbe senkinek nem volt pénze beköltözni, és azokat is, amelyeket megtöltenek a kényszerből ideköltöztetett emberek. Mindkét látvány szívfacsaró.

„A Holdról is látszik”

Elhaladunk a Nép Háza előtt. Ez volt a Ceaușescu-ház, amely ma a román parlament épülete. Ázsiai turisták csapatostul fotózkodnak az épület előtt, kellő távolságból kattintgatva egymást ahhoz, hogy minden belefér-

jen. A Holdról is látszik, büszkélkedett nekem valamelyik nap egy román barátom, aki körbemutogatta nekem a várost. Fotók az oroszlan barlangja előtt, a szörnyeteg kastélya előtt. A Gonosz igézete – az egyetlen bizonyosság arra, hogy a jó oldalon állunk.

Most jut eszembe, a nyaralóban is jártam, Ceaușescu nyári lakhelyén, a Fekete-tengernél. Egy irodalmi fesztiválra kaptam meghívást, amelyről később kiderült, hogy költészeti fesztivál. Én voltam az egyetlen résztvevő, aki nem volt román, és az egyetlen, aki nem volt költő. Ma is rejtély számomra, hogy miért hívtak meg. Egy hét a Fekete-tengernél hetven román költő társaságában. A felolvasásokra egy hotelben került sor, amelyet, legálábbis így mondták nekem, Nicolae és Elena Ceaușescu tengerparti nyaralójából alakítottak át. Volt egy nagy terasz, ahol a költők felléptek, egyik a másik után, és verseket olvastak románul. A terasz mögött ketrec állt, benne pávákkal. A fesztivál egyik szervezője azt mondta, hogy a pávák már Ceaușescu és felesége kivégzése előtt is ott voltak. Nem tudom, hány évig él általában egy páva, de huszonöt év soknak tűnik. Mégis akkor – emlékszem – arra gondoltam, hogy szeretném elhinni. Szeretnék hinni abban, hogy ezek az állatok még látták az itt nyaraló Conducatort és a családját. Milyen hatással lehet egy pávára, kérdeztem magamtól, hogy egy családostul nyaraló diktátor helyébe idesereglik egy csomó költő, akik egymást váltják a teraszon, románul olvasnak verseket és folyton tapsolnak? Nem minden költő – észrevételeztem akkor a Fekete-tengernél – lelt ugyanolyan fogadtatásra Ceaușescu pávai részéről. Voltak, akiknek a produkciói után a pávák csendben maradtak – elragadtatásukban? undorukban? rémületükben? vagy mert torkukon akadt a hang? –, mások azonban rikácsolásra készítették őket – a lelkesedéstől? a borzalomtól? a rémülettől? – olyannyira, hogy a költőnek túl kellett kiabálnia őket, ha azt akarta, hogy mi halljuk őt. Azon gondolkoztam, miért nem szólt senki semmit, sőt, úgy csináltak, mintha mi sem történt volna, felemelték a hangjukat és ennyi. A költők még csak

XXII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál

2015. április 25–26.

AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ
ÚJDONSÁGAI:

JONATHAN FRANZEN: **Diszkomfortzóna**

J. D. SALINGER: **Rozsban a fogó**

MILAN KUNDERA: **A jelentéktelenség ünnepe**

KRZYSZTOF VARGA: **Mangalicacsárdás**

VLADIMIR NABOKOV: **Első szerelem**

JAVIER CERCAS: **A határ törvényei**

REINALDO ARENAS: **Mielőtt leszáll az ég**

VIKTOR PELEVIN: **Apolló batman**

EURÓPA

meg sem fordultak, hogy megnézzék, honnan jön ez a kiáltozás, akkor sem, ha még elkeseredettebbre váltott a pávák rikácsolása. Semmi. Nem fordultak meg, nem estek ki a szerepükből, még csak szünetet sem tartottak a verseik felolvasásában. Úgy csináltak, mintha a pávák ott se lettek volna. Pedig azok a pávák éppen olyanok voltak, mint a rémálmok, Románia elszabadult lidércei, amelyek kipottyantak a románok füléből és aztán ott kötöttek ki egy ketreben, a volt Diktátor nyaralójának kertjében. A költők, akik felolvasták a verseiket a Fekete-tenger partján, ignorálták őket, mert magukban azt gondolták, hogy a pávák – Ceaușescu pávai – a rémálmok szereplői, nem tartoznak a valósághoz. A valóság az, ahol ők vannak, a kétezres évek luxusszállodájában, abban a világban, ami *utána* jött. Meg-nem-fordulásuk ezt jelentette: „Én a valóságban élek, ti pedig csak rémálmok vagytok”. Nekem úgy tűnt, hogy elsősorban félelem van abban a meg-nem-fordulásban. Ha megfordultak volna, ha szembenéztek volna a pávával, a pávák kővé dermedtették volna őket, a múlt vad és bosszúszomjas medúzái. Féltek, hogy kiderül, tévedtek, és a pávák a valóság szereplői.

Márpedig a pávák a valóság szereplői.

Gyárépületek a síkság közepén

Amikor útnak indultam Olaszországból, valamit kerestem. Olaszországban csak egy sor hodályt láttam az északi városok ipari negyedeiben, amelyek bejáratán ilyen feliratok éktelenkedtek, mint „Eladó”, „Kiadó”, „Bérelti jog átadó”. Egy csódnak láttam a hazámat, ahogy elhajtottam mellettük kocsi. Mintha Itália bejáratára lett volna kiírva, hogy „Bérelti jog átadó”, „Nemzet eladó”. Ahogy elhaladtam az épületek mellett, azon töprengtem, mi lehet ott, mi lehet bennük, hova lett az a sok ember, akik étellel töltötték meg ezeket. Ezért aztán megvettem az első repülőjegyemet Bukarestbe: meg akartam keresni valamit, ami elveszett. Tudtam, hogy nagyon sokan eljöttek ide. Meg is találtam őket a román vidéken szét-szóródva. Ugyanolyan gyárakat húztak fel itt, mint Olaszországban. Mi több, Romániában még egy olasz zászlót is kifüggesztettek a bejáratához, meg még a Juventus zászlóját vagy a Cagliariét, vagy akármelyik focicsapatét. És amikor felkerestem őket, hogy beszéljek velük, csak megöszült üttörőket találtam, egyesek arrogánsak voltak, mások lekezelően beszéltek a munkásokkal. Ahelyett hogy meghódították volna a Nyugatot, úgy gondolták – és voltaképp ráéreztek –, hogy a Kelet kézenfekvőbb megoldás lesz. Fillérekért jutottak olyan munkaerőhöz, ami Olaszországban túl sokba került volna ahhoz, hogy fennmaradjanak. És ezek az emberek megcsinálták a szerencsájukat. Elbuktak ugyan, de kaptak egy második életet, hála a földrajzi viszonyoknak: kocsikat, nőket, hatalmat. Olaszországban összezsugorodtak, de itt azzal áltathatták magukat, hogy nagyok lettek. Még akkor is, ha ott éltek a semmi közepén, a román vidéken, a bejáratuk fölött egy focicsapat zászlójával.

És most, hogy visszatérek ide, most, hogy Bukarestből vidékre helyezem át a székhelyem, amikor Olténiába utazom, aztán Moldovába, majd vissza Temesvárra, látom, hogy sok ilyen gyáron már nem lobognak a zászlók, viszont rajtuk is ott díszleg a „De vanzare” felirat. Ott maradnak bezárva, mint az éjszaka lidércei, amelyek kiléptek egy ország fölé. A környékbeli románok elhaladnak előttük a kocsiikkal vagy biciklivel, vagy akár székereken, amelyet kivénhedt lovak vontatnak. Akárhogy is mennek el előttük, egy pillantásra se méltatják őket. Úgy csinálnak, mintha ezek az építmények nem léteznének,

mintha ezek a cementből és bádogból összetakolt hodályok nem lennének ott és kész. Úgy csinálnak, mintha ezek az épületek – amelyeket külföldiek építettek, akik ezt mondták nekik: „Nekünk köszönhetitek majd, hogy jobb életetek lesz”, „Ha megbíztok bennünk, mi megvédünk titeket” –, mintha ezek az épületek nem léteznének, és mintha soha nem is léteztek volna azok az emberek, akik ezekkel az ígérekkel hitegették őket. Megkérdeztem egyiküktől, hova mentek ezek a gyárosok. Egy távoli pontra mutatott kinyújtott karral. „Keletre” – mondta. Még keletebbre költöztek, hogy másfajta, jobban oda passzolójú ígérekkel árásszák el azokat az országokat is, hogy második haláluk után még egyszer feltámadhassanak. Így aztán a románok elporoszkálnak az üres csarnokok előtt és úgy csinálnak, mintha ezek nem léteznének, mintha csak a rémálmaik részei lennének, a lidérces álmok szereplői, nem a valóságé. A valóságban ugyanis ott vannak ők, a román állampolgárok, és ott van az út, amelyen végighajtanak autójukkal, biciklijükkel vagy lovas szekerükkel. Nincsenek benne sem a kóbor kutya, sem Ceaușescu pávai, sem a gyárépületek a síkság közepén. Az mind az éjszaka sötétedése, amely azonban kiszókött Románia fölé, amíg az aludt és kóborolni kezdett a mezőkön, az utakon, az ország tengerpartjain, mintha a rossz álmok valahogy a valóságban kötöttek volna ki.

Pedig ezek a gyárépületek is, gondoltam akkor, a valóság szereplői.

Hogy eljön végre a fényes jövő

Mielőtt hazaindulnék Olaszországba, visszamegyek Bukarestbe, és találkozom az egyik román költővel a hetvenből, akikkel a Fekete-tengermél üdültem. Megkérdezi, milyenek találok Bukarestet annyi év után. Mielőtt válaszolnék, eszembe jut, mit mondtak nekem négy évvel

előtt, amikor Románia épp belépni készült Európába, és mindenki nagyon szerette volna azt hinni, hogy valami megváltozik majd. Mindenki azt mondta, hogy ideje megszabadulni a múlttól, azok is, akik nem hittek ebben túlzottan. Akkor, azokban az időkben, mindenki azt mondogatta nekem, hogy ha visszajövök Bukarestbe, nem fogok ráismerni, annyit változik addigra. Nagy hévvel fejtegették nekem ezt, közben a tekintetemet keresték, mintha megerősítést vártak volna. Nem fogok ráismerni, egy modern, a fejlődéstől lüktető várost fogok találni a helyén. El akarták hinni, hogy valami megváltozik. Hogy eljön végre a fényes jövő, hogy a nyugati jólétet hoznak nekik, pénzt, szépséget, lüktetést, sebességet. Amikor a román költő megkérdezte tőlem, milyenek találtam Bukarestet, kezdetben nem tudtam, mit mondjak. Aztán azt mondtam, hogy pont ugyanolyannak néz ki, mint öt évvel ezelőtt. Amikor ezt kimondtam, megértettem, hogy ebben a mondatban, hogy saját magára hasonlít, benne van a teljes kudarc, a kétszer elárult bizalom. Aztán elmentünk az óvárosba inni egy sört, közben besötétedett, és egy kóbor kutya heveredett le a lábunkhoz. A román költő barátom kért egy zsemlet a pincértől, aztán a földre morzsolta, a kutya meg éhesen befalta. A költő megsimogatta, noha a kutya mocskos volt és vérekes volt a szeme. Megkövülten néztem, hogy ez az ember nem színlel, nem csak egy lidércnyomást lát a kutyaiban, amely elszabadult valakinek a fejből. Amikor elindultunk, a kutya is feltápáskodott és jött utánunk. Számomra ez az eset – amely alapján véve semmiség volt: csak egy kutya, amely úgy döntött, követni fogja az embert, aki észrevette – ez az eset váratlanul óriási dolognak tűnt, mint amikor összedől egy építmény, és a nap váratlanul rásüt a mögötte álló házra.

EÖRSI SAROLTA FORDÍTÁSA

KRASZTEV PÉTER

Szállásunk Európában (a szabadnapos antropológus feljegyzéseiből)

(rézkarc) 1783. december 1-n Párizsban felszáll az első hidrogénnel töltött léggömb, Jacques Alexandre César Charles és Aine Roberts tervezte és készítette el. A szerkezet egy órát töltött a levegőben, 550 méter magasra emelkedett, de a ballon burka megpedt, és Párizstól 22 km-re, egy Gonesse nevű falu közelében ért földet, ahol a rémült és babonás falusiak vasvillával szaggatták szét a konstrukciót. Ezzel megszületett a modern kor új Ikarosz-mitosza; ettől fogva a Felvilágosodás nem csupán az emberi szellem szárnyalását és az isteni világrend felforgatását, de a természeti törvények, konkrétan a gravitáció legyűrését is becsatolta az ígéretei közé: Párizs egére szinte naponta kúsztak fel hó- és gázballonok, a forradalom idején már hadászati célokra is használták őket, a modern kor technikai leleményével védelmezték a Felvilágosodás legnagyobb vívmányát, a szabadságot.

A képen böhom nagy harci léggömb, helyszín Cserkaszi falu, Nyugat-Bulgária, valamikor a II. világháború idején. Aznap reggel a kisbíró kidobolta, hogy hollandi fapapucsot osztanak a faluházán (az addig használatos bocskor eldobandó), az egyszerű falusi kakasokat fajaromfiakra cserélik le, továbbá bevezetik az európai időszámítást. Közben a fejük fölött lebeg a léggömb – Európa, a modern kor, a Felvilágosodás hírnöke – de a parasztek aggodnak, nem borítja-e rájuk a falut. Első szándékból ők is – premodern francia kollégáikhoz hasonlóan – megpróbálják megsemmisíteni a monst-

rumot, de aztán elképzelik az asszonyaikat a léggömb selyméből varrt ingekben, és más elhatározásra jutnak. Közben a ballon az első fuvallattal továbbrepül, a parasztek üldözöbe veszik, árkon-bokron át kergetik, majd belefutnak az ősi ellenségbe, kézitusát vívnak a Felső Kamenna Riksza-i parasztekkel, akik szintén a léggömböt hajkurásszák, szópárbajt, majd kézitusát vívnak egymással, de aztán megbékélnak, és közösen folytatják a vadászatot. Közben a léggömből is megtudjuk, hogy elszabadult a háború alatt, üldözték, de most szabadon és gondtalanul játszik, csak a szabadságához kötődik, s bár többször is megsebesült, a szabadságát soha sem adná fel. Elvileg nem világos, hallják-e a jóemberek a léggömb eszmefuttatásait. Leginkább is nem, de így is veszik az üzenetet: a léggömb (szabadság/Európa) azokkal áll le, akik (szellemükben) szabadok. Egyszer csak a ballon leszáll egy mocsárba, az üldözők körülvesszik, majd nesztelenül megközelítik. Ekkor egy számár elbőgi magát, a léggömb megrázza magát és továbbmen. Elhangzik a film kulcsmondata: „Egy kurva számár miatt lemaradtunk Európáról!”

Mert A *lekötözött léggömb* című filmről van szó. A történet során – már amennyiben egy efféle mágius realizmusba hajló, látomásokkal és képzettársításokkal agyon-zúfolt filmben ilyesmire beszélhetünk – a parasztek fokozatosan levedlik a rettegést és kapzsiságot, nem megsemmisíteni akarják a rémet és feldarabolni a vásznat,

KRASZTEV Péter
Ismét újra kell születnünk
(A szimbolista irányzat a közép- és kelet-európai irodalmakban)
Balassi, 1994

Mítosz, semmi más
(Irodalom, film, hétköznapok Közép- és Kelet-Európában)
Seneca, 1997

Drakula
(e-book)
ahonaponyve.hu

„A Balkán köldökén”
Magyar Lettre Internationale, 16

„Hétköznapi töröklet”
Magyar Lettre Internationale, 29

„Állóképek civilizációs háttérrel”
Magyar Lettre Internationale, 95

hanem örülni akarnak a nagy testnek. Amikor végül elejtik, közösen fogják le az egyetlen dúvad parasztot, aki késsel nekiesne aprítani a selymet. A többiek felkapaszkodnak a kötelekre, hintáznak, ugrabugrálnak, buliznak. Az örömködésnek egy szakasznyi csendő vet véget: a léggömb még meg akarja őket védeni, megpróbálja maga alá gyűmi a fegyvereket, de azok a szuronyokkal miszlikbe aprítják a szövetet, majd száz botütéssel büntetik a szabadság révületéből még fel sem ocsúdott falusiakat.

1947 nyara, a fényképen nagyapám, valahol a magyar vidéken. egy szabadtéren felállított hosszú asztal mögött áll, két oldalán öltönyös elvtársak ülnek, az asztal (gondolom, vörös) drapériával letakarva, az asztal közepén nemzeti színű zászló, a háttérben a hallgatóság: ugyanolyan parasztok, amilyenek *A lekötözött léggömbben* üzték az európai ábrándot. Agitációs gyűlés, ahol nagyapám (feltehetően) arról beszél, mennyire eredményes a szövetségi mozgalom Dániában, ahonnan tavasszal jött haza, vásárolt az országnak tenyészbikákat és csődöröket, fajbarmokat a bús szürkék és muraköziek helyére, mesél a steril istállókról és a roskildei szövetségi vágóhídról, az európai mezőgazdaságról, amit a „Kompárt” vezetésével majd nálunk is bevezetnek.

Nagyapám részletes útinaplót írt első európai útjáról, szépen legépelte és bekötötte. Sosem tudom meg, kinek és miért. Az írás közel harmada, persze, az első repülésről szól: „Irtózatossá ellenszéllel megyünk a felhőkben. Ítéletidő, borzalom itt fent, de egy cseppet sem félek. (mint soha) És nem zavarnak a zuhanások sem. Haj, de beteg ez itt a hátam mögött. Csak ne hányna. Attól leszek én rosszul.” Hogy mire való ez az Európa, egy percig sem kérdés: „Most látom, mit vesztettem és mit veszít mindenki, aki közvetlen tapasztalatokat nem szerezhet. Azt hittem eddig, tudok valamit. Most látom: nagyon keveset. És ha nem fogunk tanulmányutakat rendezni, nem leszünk versenyképesek, mert csak kulogni fogunk a többiek után. Tanulni nyelveket és nézni

és látni sokat! (Ez a Pártban külön témám lesz.)” Annyit viszont ennyi idő távlatából érezni, hogy Európát akarta látni, olyannak akarta látni, amilyenek nálunk elképzelték: „Egyébként ma láttam a trónörökös kocsját. (Korona és 4-es szám volt rajta.) A rendőr leállította, mert rosszul hajtott és bizony nagyon erőteljes hangot használt. (Nem a trónörökös, hanem a rendőr.)” Járt a gazdaságokat és gazdákat, egyik ámulatból a másikba esett: „Lakása: konyha, előszoba, háló, ebédlő, szalon. Festett padló, csipke ágy és asztalterítő, szőnyegek, villany, telefon, olajfestmények és gobelinek a falon. Kinézésre, mint nálunk a Pali bácsi, vagy a Gruber. Ragyogó tisztaság, betonozott csűr és istálló. Elképzélhetetlen. Nálunk ilyen ember földes kisablakos viskóban lakik, nem pedig középosztálybeli lakásban.”

Aztán a cserkaszkiai után a nagyapám is saját bőrén tapasztalta meg, hogy nem való első blikkre elszállni Európától, a szabadságtól és egyenlőségtől: 1949-ben vitték be, amikor a családdal együtt a motyóján ült otthon, és várta a teherautót, ami átvizsi őket Jugoszláviába. Talán azt remélte, ott könnyebben valóra válthatja az európai szövetségi ábrándot.

1966, a képen Binka Zseljzkova néz a kamera keresőjébe, forgatják A lekötözött léggömböt. A múlt század egyik legjelentősebb közép-európai rendezőjét mára némileg elfelejtették, Jordan Radicskova, a forgatókönyv írójára még talán emlékeznek. Ma már rekonstruálhatatlan, hogy mi vitte rá őket épp a kilátástalan 60-as években, amikor egy politikai viccért évekre munkatáborba hurcolták az embereket, röghöz voltak kötve és nélkülöztek, hogy egy filmallegóriában épp az elvesztett európai illúziót kériék számon. Egy évvel a Prágai Tavasz előtt egy ilyen film nem csak időszerűtlen, de teljesen kontextuson kívül volt. Betiltották, és csak 1989-ben mutatták be. A közönség úgy reagált minden egyes jelenetre és replikára, mintha az előző hónapban készült volna: a történelem utolérte a filmet, akkor jött

el az ideje, hogy Európáról beszéljessenek. Igaz, sosem tudjuk meg, mit értettek volna belőle a megalázott és megszorított bolgárok 1967-ben.

Zseljzkova is, nagyapám is részt vett a háború alatt a fegyveres ellenállásban, már akkor kommunisták lettek – előbbi Bulgáriában, utóbbi Pesten. Zseljzkovának ez jócskán növelte a mozgásterét, legalább leforgathatót néhány filmet, amiből aztán négyet még a bemutató előtt betiltottak. Nagyapám talán ezért is uszta meg pár hét veréssel az ávon, nem telepítették ki, nem küldték Recskre, csak mehetett fizikai munkásnak vidékre. Próbálok ennyi idő távlatából megfejtetni, hogy vajon milyen tripben lehettek ők akkor: egyikük keserű váddal illetve a hatalmat, hogy megfosztotta népét a szabadságot és vidámságot jelentő európaiságtól, másikuk európai modernizációt, jólétet és egyenlőséget vizionált, amikor a Jóváítéleti Hivatal alelnökeként tisztán láthatta, hogy az ország nyakán már ott ül a szovjethatalom. Tudom, nem ér a történelmi tudás birtokában utólag okosnak lenni. Hiszen mikor nem nagy a kísértés, hogy eltekintsünk a tényektől és körülményektől, történelmi szükségszerűségtől és meghatározottságtól; ha egyszer ránk tör a sóvárgás, előkerül a szárnyalás, mint a szabadság metaforája, a racionalitás, mely a jólétben és/vagy a vidámságban felold minden ellentétet mi és ők, ott (Nyugat) és itt (Kelet) között? Hiszen nincs az a test-élet-, gazdasági-, történelmi (stb.) helyzet, melyben Európa ne mentő ábrándként merülne fel; az az Európa, amiről az ókori görögök azt tartották, hogy a törzsi zsarnokok rumlis világa ott, északra tőlük; amiről mi azt tudjuk, hogy az a rendezett terep ott, nyugatra tőlünk, épp olyan, amelyet magunknak is teremtenünk kellene; de ehelyett folyton újratermeljük a saját káoszunkat, kitermeljük száználmas kis zsarnokainkat, majd rendre projektáljuk vágyainkat, nevet adunk nekik, s tiszta szívvel és teli tudóbból kiüvöltjük magunkból a tüntetések, hogy „Európa, Európa!”. Jelentsen ez bármit is.

(Ivan Krastevvel)
„Mindig a másik a Balkán”
Magyar Lettre Internationale, 27

(szerk.)
A mutáns egzotikum
(Bolgár posztmodern esszék)
2000 – Orpheus, 1993

(szerk.)
Az őskönyv
(Mai albán elbeszélések)

(szerk.)
Halott világok – lehetőség világok
(Lengyel esszék)
Seneca, 1994

(szerk.)
Tarka ellenállás
Napvilág, 2013

ELit Literature House Europe
literaturehouseeurope.eu

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

2015. április 23-án, csütörtökön 11 órától a Petőfi Irodalmi Múzeumban
(Budapest, V. Károlyi u. 16.) egész napos workshop

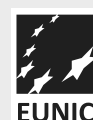
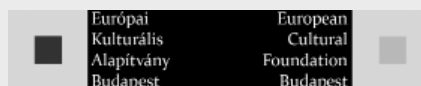
ELit Budapest 2015: Európa tükörben címmel

Alfonso Cruz, portugál, Horváth Viktor, magyar, Andrej Nikolaidis, montenegrói,
Ioana Pârvulescu, román, Pavel Rankov, szlovák, Szécsi Noémi, magyar Európai
Irodalmi Díjas írók

francia, portugál, olasz, ciprusi, belga, holland, dán, norvég, finn, svájci, német,
osztrák, lengyel, ukrán, cseh, szlovák, szlovén elsőkönyvesek

valamint fiatal magyar írók és irodalmárok részvételével

az ELit, Literaturehouse Europe c.
EU-projekt részeként a József Attila Körrel
való együttműködésben

JAK

A 2014-es évfolyam tartalomjegyzéke

92 - 2014 TAVASZ		94 - 2014 ŐSZ	
SOFI OKSANEN	Martin Amis: Angliáról (Az írók Európája / arte) (Mesterházi Mónika ford.) Ian Buruma: Churchill szivarja (Karádi Éva ford.) Manuel Rivas, Juan Goytisolo, Bernardo Atxaga Spanyolországról (Az írók Európája / arte) (Gajdos Zsuzsa ford.) Jana Beňová: Very soon – money and love (Portugalsko) (György Norbert ford.) Christian Kracht: Impérium (részletek) (Tatár Sándor ford.) Terézia Mora: A szörnyeteg (regényrészlet) (Nádori Lída ford.) Nádas Péter és Esterházy Péter: A mi országunk (Az írók Európája / arte) Darvasi László: Kút	GRENDÉL	Zuska Kepplová: 57 km-re Taskenttől (részlet) (Dósa Annamária ford.) Ivana Dobrakovová: Visszatérni Genovából (György Norbert ford.) Veronika Šikulová: Menettérít (regényrészlet) (Mészáros Tünde ford.)
EURÓPA SZÁZ ÉVE	ÖRMÉNY ANZIX	LOKÁLPÁTRIA	KOMMENTÁROK, VITÁK
Aleš Debeljak: Határok, nacionalizmusok és a közös Európa (Karádi Éva ford.) Kristian Novak: Fekete folt – mapa mundi (Csordás Gábor ford.) Ivana Sajko: 1914-2014 és kapcsolt korszakok (Csordás Gábor ford.) Spiró György: Békevadász (dramolett) Daša Drndić: Háborús Tanz (Csordás Gábor ford.) Adisa Bašić: Mama, papa, tizennégy meg én (Csordás Gábor ford.) Háy János: A múlt olyan, hogy nem lehet köpni rá Niran Judit: A szavakon túl csend Norman Manea: David Gașpar órásmester fia (Kosztza Gabriella ford.) Márton László: A nagyvilág hírei Dubravka Ugrešić: Nosztalgizálás a Zuccotti-parknál (Karádi Éva ford.) Muriel Spark: Jean Brodie kisasszony fénykora (regényrészlet) (Váradi Péter ford.) Juan Marsé: Kimentett szavak (regényrészlet) (Dobos Éva ford.) Gonçalo M. Tavares: Belépés a Pártba (regényrészlet) (Bense Mónika ford.) Kukorelly Endre: Országgházi divatok (részlet) David Záborský: Legyen az ukrán ügy élharcosa (regényrészlet) (G. Kovács László ford.) Schneider Ákos: Londoni fércmunka (banánkorszak) Mán-Várhegyi Réka: Két puha pofon	Vahram Martiroszjan: Álmatlanság Párizsban (Mirrors of Europe) Kali Kinga: Kulturális stratégiák: armenizmus és neorarmenizmus Ayse Gül Altınay: Iszlamizált örmények Törökországban Kali Kinga: Felfalni Arméniát Forgách András Kali Kinga örményországi fotóiról Bugarszki Zsolt: ...még annyit Örményországról	ELŐKÉPEK	VERSEK
TÖRÖK DÍSZVENDEGSÉG	KOMMENTÁROK, VITÁK	KÉPEK	Pozsonyi konferencia kortárs közép-európai történelmiregény-változatokról Deczki Sarolta: A testbe írt történelem (Nádas Péter <i>Párbuszamos történeteiről</i>) Görözdí Judit: Történetiség és emlékezet Esterházy <i>Harmóniájában</i> Németh Zoltán: Mágikus realizmus a magyar irodalomban Boka László: Erdély-regények, történelmi alulnézetek
EURÓPAI ELSŐKÖNYVESEK	TUDÓSÍTÁSOK	VERSEK	TUDÓSÍTÁSOK
Ana Margarida de Carvalho portugál, Jesus Carrasco spanyol, Jasmin B. Freljeh szlovén, Marco Magini olasz, Alida Bremer német, Vessela Lyahova bolgár, Kristian Novak horvát, Harald Darrer osztrák, Roderik Six belga, Maria A. Ioannou ciprusi, Hassan Preisler dán, Annemarie de Gee holland, Yael Pierrén svájci, Hilde Østby norvég, Pauliina Rauhala finn, Patrycja Pustkowiak lengyel, Tomáš Zmeškal cseh, Ondrej Štefánik szlovák, Hidas Judit magyar elsőkönyves szerzők írásaiból	Leander Steinkopf (Berlin): Ahogy a vörösbor kilöttyen (Tatár Sándor ford.) Natalka Babina (Minszk): Az igazságos Lengyelország arcai (Bárász Péter ford.) Jochen Schmidt (Berlin/Budapest): Velem mindig történik valami (Karádi Éva ford.)	Mihal Habaj, Mila Haugová, Katarína Kucbelová, Nóra Ružičková, Marcela Veselková (György Norbert ford.), Ondřej Buddeus, Kateřina Rudčenková (Mesterházi Mónika ford.) versei	Héctor Abad: Garcia Márqueztől (Gajdos Zsuzsa ford.) Joanna Batorral Iris Radisch beszélgetett: Zümmögő méhkas (Karádi Éva ford.) Agnieszka Holland interjú a lengyel gender-vitáról (Karádi Éva ford.) Mihail Riklin: A Krím „visszatér”? (Karádi Éva ford.)
KOMMENTÁROK, VITÁK	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Pascal Bruckner: Kierkegaard, a dendi Krisztus (Marso Paula ford.) Svetislav Basara: Céline-ről (Csordás Gábor ford.) Háy János: Nehéz nélküle(m) elképzelni a világot (Petri Györgyről) Esterházy Péter – Lothar Müller: Egy hamburgi beszélgetés (Karádi Éva ford.)	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Mihal Habaj, Mila Haugová, Katarína Kucbelová, Nóra Ružičková, Marcela Veselková (György Norbert ford.), Ondřej Buddeus, Kateřina Rudčenková (Mesterházi Mónika ford.) versei
TUDÓSÍTÁSOK	KÉPEK	VERSEK	KÉPEK
Osman Deniztekin (Isztambul): A Gezi park után. Megmondhatja-e a láb, hogy mit tegyen a fej (Nemes Krisztián ford.) Boris Vezjak (Maribor): A szlovéniai megmozdulásokról (Karádi Éva ford.) Jurij Andruhovics (Kijev): Gondolatok ránk (Karádi Éva ford.)	Lettre arc+kép: Lettreczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
VERSEK	VERSEK	KÉPEK	KÉPEK
Ayhan Gökhan, Rami Saari versei (Pávai Patak Márta ford.)	Robert Menasse – Ulrike Guérot: Európa választása (Györi Hanna ford.) Tanja Petrović: Európa és a Nyugat-Balkán (Karádi Éva ford.) Christian Moraru: Kétkedő vámpírok Romániából (Mihálycsa Erika ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
KÉPEK	TUDÓSÍTÁSOK	VERSEK	KÉPEK
Lettre arc+kép: Kútvolgyi-Szabó Áron munkáit bemutatja Gadó Flóra	Leander Steinkopf (Berlin): Ahogy a vörösbor kilöttyen (Tatár Sándor ford.) Natalka Babina (Minszk): Az igazságos Lengyelország arcai (Bárász Péter ford.) Jochen Schmidt (Berlin/Budapest): Velem mindig történik valami (Karádi Éva ford.)	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
93 - 2014 NYÁR	BEST OF ANASOFT LITERA	KÉPEK	VERSEK
SPIRÓ	Dana Hučková: A kortárs szlovák próza tematikus pillérei (Dósa Annamária ford.) Pavel Vilikovský: Első és utolsó szerelem (regényrészlet) (Garajszki Margit ford.) Jana Juráňová: Rendezetlen ügy (regényrészlet) (Mészáros Tünde ford.) Dobrota Pucherová: 1968 augusztusának traumája és emlékezete (nemcsak szlovák regényekben) (Garajszki Margit ford.) Peter Krišťufek: A süket ember háza (regényrészlet) (Dósa Annamária ford.) Balla: Az apa nevében (regényrészlet) (György Norbert ford.) Monika Kompaniková: Az ötödik hajó (regényrészlet) (Pénzes Tímea ford.) Viťo Staviarsky: Fekete csukák – Kale topánky (regényrészlet) (György Norbert ford.) Maroš Krajňák: Kárpátalja – Carpathia (részlet) (Mészáros Tünde ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
AZ ÍRÓK EURÓPÁJA	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Gonçalo M. Tavares: Séta Európában, avagy mit tudnak a cipők? (Urbán Bálint ford.) Balázs Attila: Magyar Fauszt (részlet) Bán Zsófia: Augusztusi láz – „Hát végre” Colm Tóibín, Robert McLiam Wilson, Roddy Doyle, Edna O'Brien Írországról (Az írók Európája / arte) (Mesterházi Mónika ford.) Caradog Prichard: Egy holdfényes éj (regényrészlet) (Krusovszky Dénes ford.)	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
VERSEK	KÉPEK	VERSEK	VERSEK
Ayhan Gökhan, Rami Saari versei (Pávai Patak Márta ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
KÉPEK	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Lettre arc+kép: Kútvolgyi-Szabó Áron munkáit bemutatja Gadó Flóra	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
94 - 2014 ŐSZ	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
GRENDÉL	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
LOKÁLPÁTRIA	KÉPEK	VERSEK	VERSEK
Balogh Magdolna: Nosztalgia és emlékezés a kortárs lengyel regényekben Ziemowit Szczerek: Schulz miatt utaztunk Drahobicsba (Körner Gábor ford.) Krzysztof Varga: Mangalicacsárdás (részlet) (Pálfalvi Lajos ford.) Erik Gilk: Mi lett volna, ha? Kontrafaktuális cseh történelmi regények (J. Hahn Zsuzsa ford.) David Záborský: Csehek és szlovákok (Martin Juhás...) (Koleszár Péter ford.) Kateřina Tučková: Surmerna – a žitkovai bűbájosok (Csoma Borbála ford.) Háy János: Orosz tél, magyar nyár, prágai tavasz Jana Cviková: Tyúkszárnnyakon – Kontextusok és szubtextusok Irena Brežná regényében (Garajszki Margit ford.) Jana Beňová: Pozsonyban merre? (György Norbert ford.) Radoslav Passia: Márai Kassája (Garajszki Margit ford.) Katarína Kucbelovával Deák Renáta beszélget: Az Anasoft Litera szlovák irodalmi díjról (Tóth Annamária ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
BEST OF ANASOFT LITERA	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Dana Hučková: A kortárs szlovák próza tematikus pillérei (Dósa Annamária ford.) Pavel Vilikovský: Első és utolsó szerelem (regényrészlet) (Garajszki Margit ford.) Jana Juráňová: Rendezetlen ügy (regényrészlet) (Mészáros Tünde ford.) Dobrota Pucherová: 1968 augusztusának traumája és emlékezete (nemcsak szlovák regényekben) (Garajszki Margit ford.) Peter Krišťufek: A süket ember háza (regényrészlet) (Dósa Annamária ford.) Balla: Az apa nevében (regényrészlet) (György Norbert ford.) Monika Kompaniková: Az ötödik hajó (regényrészlet) (Pénzes Tímea ford.) Viťo Staviarsky: Fekete csukák – Kale topánky (regényrészlet) (György Norbert ford.) Maroš Krajňák: Kárpátalja – Carpathia (részlet) (Mészáros Tünde ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
VERSEK	KÉPEK	VERSEK	VERSEK
Ayhan Gökhan, Rami Saari versei (Pávai Patak Márta ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
KÉPEK	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Lettre arc+kép: Kútvolgyi-Szabó Áron munkáit bemutatja Gadó Flóra	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
95 - 2014 TÉL	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
CÁRTÁRESCU	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
1989 – 25 ÉV MÚLTÁN	KÉPEK	VERSEK	VERSEK
Jacques Rupnik: 1989 mint világtörténelmi esemény (Karádi Éva ford.) Jochen Schmidt: Senkiföldje (Szijj Ferenc ford.) Martin Hála: 25 évvel Tienanmen után (Karádi Éva ford.) Malgorzata Rejmer: Akik visszasírják a diktátort (Mihályi Zsuzsa ford.) Tatjana Zsurzszenko: A népek őse és Ukrajna tele (Karádi Éva ford.) Németh Zoltán: Az elmúlt időszak magyar irodalmáról Garaczi László: Kóda	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
AZ ÉDENTŐL KELETRE	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Gordana Vnuk: Amiről a peremek árulkodnak (Radics Viktória ford.) Miljenko Jergović: Buick Riviera (regényrészlet) (Csordás Gábor ford.) Andrej Nikolaidis: Tájékozódás után (Rajslí Emese ford.) Jochen Schmidt: Használati utasítás Keletre utazóknak (Karádi Éva ford.) Mircea Cărtărescu: A test (Káprázat) (regényrészlet) (Kosztza Gabriella ford.) Malgorzata Rejmer: Kicsit Kelet, kicsit örület (Mihályi Zsuzsa ford.) Kiss Noémi: Galícia: mély harapásnyomok Radics Viktória: Arva beata (Őt nap Galíciában) Colin Cohen: Kafka utolsó napjai (Szilágyi Mihály ford.) Timothy Snyder: Ukrajna múltja és jövője (Karádi Éva ford.) Háy János: Várj reá, s ő megjön (Oroszországról) Vlagyimir Szorokin: A legdrágább vásárfia (Gábor Sámuel ford.) Mikola Rjabcsuk: Ukrajna föderalizálásáról (Karádi Éva ford.) Krasztev Péter: Állóképek civilizációs háttérrel	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
KOMMENTÁROK ÉS VITÁK	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor: Alternatív életstratégiák kulcselemei Georges Nivat: Egyre távolabb Moszkvától (Mihancsik Zsófia ford.) Ivan Krastev: Lehet, hogy Kína demokratikusabb Oroszországnál? (Karádi Éva ford.) Ian Buruma: Ki szereti Kínát? (Karádi Éva ford.)	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
TUDÓSÍTÁSOK	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Sergio Benvenuto: 100 százalékos olasz (Karádi Éva ford.) Suzanne Röckel: Az új Európa (Györi Hanna ford.) Tamás Dénes: Budapest már nem repül	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
VERSEK	KÉPEK	VERSEK	VERSEK
Gulisió Tímea, Kukorelly Endre, Ivan Štrpka (Tóth László ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor
KÉPEK	VERSEK	KÉPEK	VERSEK
Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Aczél Géza, Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.), Herberto Padilla (Imreh András ford.), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei	Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről	Lettre arc+kép: Tomáš Džadoň munkáit bemutatja Hushegyi Gábor

SZERZŐK, FORRÁSOK

ADAMIDIS, ALEXANDROS = (1980, Limmasszol) ciprusi író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

AVINERI, SHLOMO = (1933) lengyelországi születésű izraeli politológus, a CEU vendégtanára

BAJANI, ANDREA = (1975) olasz író, a *Mirrors of Europe* projekt keretében írt romániai utazásáról

BAUMAN, ZYGMUNT = (1925, Poznań) Angliába emigrált lengyel szociológus, a leeds-i és a varsói egyetem tanára volt, cikke az *Open Democracy*-ban jelent meg először, a német *Lettre* nyomán közöljük

BOUIN, YVES-JACQUES = (1951) francia költő, előadóművész, nemzetközi költészeti programok szervezője Dijonban

BILLIET, BOUKE = (1981, Gent) flamand író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

BRUCKNER, PASCAL = (1948, Párizs) francia író, esszéista, a *Neue Zürcher Zeitung* 2015. január 17-i számában jelent meg először ez a vele készült interjú

BURUMA, IAN = (1951, Hága) holland-angol publicista, író, a *Res Publica Nowa* lengyel folyóirat körkérdésére adott válaszáat a *eurozine* nyomán közöljük

CHMEL, KAROL = (1953, Zólyom) szlovák költő, műfordító, szerkesztő

CIOBANU, VITALIE = (1964, Florești) moldovai román író, a *Contrafort* főszerkesztője, a *Mirrors of Europe* projekt keretében Amszterdamból írt

ČECHOVA, DORA = (1971, Prága) cseh-orosz író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

DARIEUSSECO, MARIE = (1969, Bayonne) francia baszk író, a *Mirrors of Europe* projekt keretében írt szlovákiai utazásáról

DEOTTO, FABIO = (1982, Vimercate) olasz író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

ENTER, STEPHAN = (1973, Rozendaal) holland író, a Gondolat kiadónál megjelenés előtt álló könyvéből közlünk egy részletet

FEKETE BALÁZS = (1957, Budapest) intermédiumművész, a *Hejtettes Szomlyazók* csoport tagja volt

FISCHER JUDIT = (1981) festőművész

FRANZEN, JONATHAN = (1959, Western Springs, Illinois) amerikai író, az idei könyvfesztivál díszvendége, a *Paris Review* vele készült interjút rövidítve közöljük

FRIEDRICH, FRANZ = (1983, Frankfurt/Oder) német író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

GRAY, JOHN = (1948, Durham) angol politikai filozófus, a London School of Economics emeritus professzora

HAZAN, ÉRIC = (1936, Párizs) francia író, szerkesztő, a Typotex kiadónál megjelenő Párizs könyvének egy fejezetét közöljük

HÁY JÁNOS = (1960, Vámosmikola) író, költő, drámaíró, esszéista

HELLE, HEINZ = (1978, München) német író, az idei elsőkönyves találkozó svájci résztvevője

HORVÁTH VIKTOR = (1962, Pécs) író, költő, műfordító, EU irodalmi díjas

JACOBS, STEFFEN = (1968, Düsseldorf) német költő, esszéista, műfordító, négy verseskötete és két költészeti tárgyú esszékötete jelent meg, lírai antológiát is adott ki

KARAMFILOV, ROSZEN = (1992, Szófia) bolgár író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

KEHLMANN, DANIEL = (1975, München) német-osztrák író, Jonathan Franzennel készült beszélgetésük szövegét a *die Zeit* nyomán közöljük

KINNUNEN, TOMMI = (1973, Kuusamo) finn író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

KRASTEVA, IVAN = (1965) bolgár politológus, a bécsi Institute for Human Studies munkatársa

KRASZTEV PÉTER = (1965, Budapest) antropológus, irodalomtörténész, műfordító, szerkesztő, Kelet-Európa kutató

KURKOV, ANDREJ = (1961, Leningrád) orosz nyelven író ukrán író, nemzetközi közíró, a *Mirrors of Europe* projekt keretében Angliáról írt

LENKO, DAVORIN = (1984) szlovén író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

LUCA, ERRI DE = (1950, Nápoly) olasz író, az ARTE TV „Az írók Európája” sorozatban vele és Claudio Magrissal készített filmjének szövegét közöljük

LUPO, GIUSEPPE = (1963, Atella) olasz író és irodalomtudós, hamarosan magyarul is megjelenő regényének egy fejezetét közöljük

MAGRIS, CLAUDIO = (1939, Trieszt) olasz író, publicista, germanista egyetemi tanár, az ARTE TV „Az írók Európája” sorozatban vele és Claudio Erri de Lucával készített filmjének szövegét közöljük

MARI, ALESSANDRO = (1980, Busto Arsizio) olasz író, a L'Harmattan kiadó „Valahol Európában” sorozatában megjelenő regényének egy újabb fejezetét közöljük

MÁN-VÁRHEGYI RÉKA = (1979, Marosvásárhely) író, az idei elsőkönyves találkozó magyar résztvevője

MENEGEZ, MATHIAS = (1968) neurobiokémiát tanult író, az idei európai elsőkönyves találkozó francia résztvevője

MÉTAYER, GUILLAUME = (1972, Párizs), francia költő, irodalomtudós, Nietzsche, Petőfi, József Attila, Kemény István, Tóth Krisztina francia fordítója

NIKOLAIDIS, ANDREJ = (1974, Szarajevó) montenegrói író, Európai Irodalmi Díjas, legújabb könyvéből közlünk egy részletet

NIMWEGEN, ELISABETH VAN = (1976) holland író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

PÁRVULESCU, IOANA = (1960, Brassó) román író, a „Mirrors of Europe” projekt keretében Norvégjáról írott útbeszámolóját, és a Typotex kiadónál megjelenő Európai Irodalmi Díjas regényének egy fejezetét közöljük

PESCHKA, KARIN = (1967, Eferding) osztrák író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

PIKETTY, THOMAS = (1971, Clichy) francia közgazdász, társadalomtudós

POTOZKY LÁSZLÓ = (1988 Csíkszereda) író, szerkesztő, a *Várad* és az *Ambrozia* munkatársa, a Magvető kiadónál megjelenés előtt álló új regényének egy fejezetét közöljük

RAKUSA, ILMA = (1946, Rimaszombat) svájci író, költő, műfordító

RIEL, ANE = (1971) dán író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

SAJKO, IVANA = (1975 Záhreb) horvát író, drámaíró, színházcsináló

SIMONSEN, FRØYDIS SOLLID = (1986) norvég író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

SLONIOWSKA, ŻANNA = (1978, Lviv) Krakkóban élő író, az idei elsőkönyves találkozó lengyel résztvevője

STASIUK, ANDRZEJ = (1960, Varsó) lengyel író, a *Mirrors of Europe* projekt keretében moldovai utazásáról írott beszámolóját közöljük

VARGA, TOMÁŠ = (1980, Zlâte Moravce) szlovák író, az idei elsőkönyves találkozó résztvevője

VIERA AMARAL, BRUNO = (1978) író, műfordító, irodalomkritikus, az idei európai elsőkönyves találkozó portugál résztvevője

VILIKOVSKÝ, PAVEL = (1941, Liptovský Mikuláš) szlovák író, a Kalligram kiadónál megjelenő regényének egy újabb részletét közöljük

WESTÖ, KJELL = (1961, Helsinki) finnországi svéd író, a L'Harmattan kiadó „Valahol Európában” sorozatában megjelenő regényének egy újabb fejezetét közöljük

A MAGYAR LETTRE INTERNATIONALE ALAPÍTVÁNY ALAPÍTÓI ÉS KURATÓRIUMÁNAK TAGJAI:

Bacsó Béla, Esterházy Péter, Fehér Márta, Heller Ágnes, Kertész Imre, Konrád György, Kornis Mihály, Kukorelly Endre, Lengyel Péter, Parti Nagy Lajos, Surányi György

MEGRENDELŐLAP – Megrendelem a Magyar Lettre Internationale című negyedévi folyóiratot példányban

A megrendelő neve: címe:

Az előfizetés díja egy évre Magyarországon: 1800 Ft, Európában: 25 EURO, Európán kívül: 38 USD.

A megrendelést a következő címre kérjük küldeni: Jelenkor Kiadó, 7621 Pécs, Munkácsy Mihály u. 30/a,

Telefon: 72 314-782, Telefax: 72 532-047, Web: www.jelenkor.com, E-mail: office@jelenkor.com, lettre@c3.hu

TARTALOM

FRANZEN

Jonathan Franzen-interjú: A regényírás mesterségéről (Karádi Éva ford.) 1

EURÓPA TÜKÖRBEN

Zygmunt Bauman: Quo vadis Europa? (Karádi Éva ford.)	6
Andrej Kurkov: Nagy-Britannia avagy a Bickford-puzzle (Karádi Éva ford.)	8
Stephan Enter: Perem (Norvégiáról) (Fenyves Miklós ford.)	10
Ioana Pârvulescu: Norvég levelek (Kosztza Gabriella ford.)	12
Ioana Pârvulescu: Az élet pénteken kezdődik (regényrészlet) (Kosztza Gabriella ford.)	15
Vitalie Ciobanu: Amszterdami napló (Kosztza Gabriella ford.)	17
Andrzej Stasiuk: Moldovai útjegyzetek (Pálfalvi Lajos ford.)	21
Potozky László: Éles (Az első) (regényrészlet)	24
Andrej Nikolaidis: A víz (részlet) (Rajslí Emese ford.)	26
Kjell Westö: Ahol valaha jártunk (regényrészlet) (Papolczy Péter ford.)	28
Pavel Vilikovský: Az emlékezet bal partján (regényrészlet) (Garajszki Margit ford.)	30
Giuseppe Lupò: Felhóutazók (Lukácsi Margit ford.)	32
Erri de Luca és Claudio Magris: A mi Itáliánk (Az írók Európája) (Eörsi Sarolta ford.)	34
Alessandro Mari: Colombino (regényrészlet) (Lukácsi Margit ford.)	38
Éric Hazan: Párizs felfedezése (Lőrinszky Ildikó ford.)	41
Háy János: Tíz deka párizsi	43
Ivana Sajko: Bombanó (Radics Viktória ford.)	47
Jonathan Franzen és Daniel Kehlmann: A Kraus-projektről (Karádi Éva ford.)	54

EURÓPAI ELSŐKÖNYVESEK

Mathias Menegoz francia (57), Bruno Viera Amaral portugál (58), Fabio Deotto olasz (58), Alexandros Adamidis ciprusi (59), Elisabeth van Nimwegen holland (60), Bouke Billiet belga (61), Ane Riel dán (61), Frøydis Sollid Simonsen norvég (62), Tommi Kinnunen finn (63), Heinz Helle svájci (64), Franz Friedrich német (65), Karin Peschka osztrák (65), Žanna Sloniowska lengyel (66), Dora Čechova cseh (67), Tomáš Varga szlovák (68), Davorin Lenko szlovén (68), Roszen Karamfilov bolgár (69), Mán-Várhegyi Réka magyar (70)

KOMMENTÁROK, VITÁK

Ivan Krastev, Shlomo Avineri, Ian Buruma, John Gray: Európa mint eszme és valóság (Karádi Éva ford.)	71
Pascal Bruckner interjú: A civilizáció együttjár a barbársággal (Karádi Éva ford.)	73
Thomas Piketty interjú: A tőke újraépülése és az egyenlőtlenségek dinamikája (Mihancsik Zsófia ford.)	74

TUDÓSÍTÁSOK

Marie Darieussecq: Dobre vagy nem dobre? (Mihancsik Zsófia ford.)	77
Andrea Bajani: Ceaușescu pávai (Eörsi Sarolta ford.)	78
Krasztev Péter: Szállásunk Európá	80

VERSEK

Horváth Viktor (25), Yves-Jacques Bouin (Tóth Krisztina ford.) (37), Karol Chmel (Csordás Gábor ford.) (13, 27), Steffen Jacobs (Tatár Sándor ford.) (19, 29), Ilma Rakusa (Kiss Noémi ford.) (40), Guillaume Métayer (Tóth Krisztina ford.) (5) versei

KÉPEK

Lettre arc+kép Fischer Judit munkáit (9, 13, 18, 19, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 33, 37, 39, 42, 45, 56) bemutatja Fekete Balázs (56)	
A borítón Fischer Judit munkája	
A 2014-es évfolyam tartalomjegyzéke	82

TAVASZI LETTRE-NAPOK

2015. április 23-án, csütörtökön 11 órától 16.30-ig
Európa tükrében: ELit-workshop
a Petőfi Irodalmi Múzeumban (Budapest, V. Károlyi u. 16.)
Európai Irodalmi Díjas, Európai elsőkönyves
valamint fiatal magyar írók és irodalmárok részvételével

2015. április 23-án, csütörtökön 17 órakor
Ilma Rakusa felolvasása
a Petőfi Irodalmi Múzeumban (Budapest, V. Károlyi u. 16.)

2015. április 24-én, pénteken 10-től 18 óráig
Európai Írótalálkozó az Európa Pontban
(Budapest, II. Lövőház u. 35.)

2015. április 26-án, vasárnap 10:30-kor
a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál
Márai termében
Lettre – LHarmattan matiné
(Kjell Westö, Pavol Rankov, Dalos György, Andrej Nikolaidis, Ioana Pârvulescu, Závada Pál, Csordás Gábor)

IMPRESSZUM

MAGYAR LETTRE INTERNATIONALE Negyedéves európai kulturális folyóirat. A Magyar Lettre Internationale Alapítvány lapja. Kiadja a pécsi Jelenkor Kiadó. Alapította: Antonin J. Liehm és Mihályi Gábor 1991-ben. Szerkeszti: Karádi Éva (felelős szerkesztő). Munkatársak: Csizmadia Katalin, Koronczai Endre, Nemes Krisztián, Szabó Attila. A szerkesztőség postacíme: c/o Európai Kulturális Alapítvány, 1053 Budapest, Egyetem tér 1. Telefon: 212-6748, E-mail: lettre@c3.hu A kiadó postacíme: Jelenkor Kiadó, 7621 Pécs, Munkácsy Mihály u. 30/a, Telefon: 72 314-782, Telefax: 72 532-047, E-mail: office@jelenkor.com. ISSN: 0866-692X. Lapengedély száma: B/KUL/321/90. Nyomdai előkészítés: Katart-Tipografika Bt. Nyomta a Molnár Nyomda és Kiadó Kft. Pécs. Egy szám ára 900 Ft. Éves előfizetési díja Magyarországon: 1800 Ft, Európában: 25 EURO, Európán kívül: 38 USD. Megrendelhető a kiadó címén és honlapján: www.jelenkor.com A Lettre a neten: www.c3.hu/scripta/lettre, a eurozine netmagazin részeként: www.eurozine.com. E-mail: lettre@c3.hu. Bankszámlaszám alapítványi támogatáshoz: IBAN HU55 1020 0823 2221 9237. Adószám az 1%-os támogatáshoz: 19636168-2-41. Kapható a jobb hírlap- és könyvesboltokban.

PARTNERLAPJAINK

PÁRIZSBAN a LETTRE Internationale. Szerkeszti: A.J. Liehm. Címe: 41, rue Babilon, 75013 Párizs. Telefon: (33.1) 45.65.26.29. Fax: (33.1) 45.65.90.01

RÓMÁBAN a LETTERA Internazionale. Szerkeszti: Federico Coen, A.J. Liehm. Kiadja: Via Trebbia 3, I-00198 Roma. Telefon: +39 0685350230. Fax: 85832702. E-mail: lettera.int@tiscalinet.it. Web: www.letterainternationale.it

MADRIDBAN a LETTRA Internacional. Szerkeszti: A.J. Liehm, Manuel Ortuno Armas. Címe: c/o Editorial Pablo Iglesias. Monte Esquinza 30.E28010 Madrid. Telefon: (34.91) 310.4696, Fax: 319.4585. E-mail: redaccion@fpabloiglesias.es. Web: www.fpabloiglesias.es

BERLINBEN a LETTRE International. Szerkeszti Frank Berberich, A.J. Liehm. Címe: Elisabethhof Portal 3b Erkelenzdammm 59/61 D-10999 Berlin. Telefon: (49.30) 30.87.04.62, Fax: (49.30) 283.3128. E-mail: lettre@lettre.de. Web: www.lettre.de

BUKARESTBEN a Lettre Internationale. Szerkeszti: B. Elvin, A.J. Liehm. Címe: Aleea Alexandru 38. s. 1. R-71273 Bukarest. Telefon: +40 1 230 1403. Fax: +40 1 230 7559. E-mail: lettre_internationale@yahoo.com. Web: www.ceool.com/periodicals

SKOPJÉBAN a LETTRE Internationale. Szerkeszti: Nikolas Kostaszi, A.J. Liehm. Címe: ul. 11. Oktomvri 2/6-2. 91000 Skopje. Telefon: (389-91) 364 070. Fax: 361 401. E-mail: JVLadova@soros.org.mk

KOPPENHÁGÁBAN a LETTRE Internationale. Szerkeszti: Peter Nielsen. Címe: c/o Mediafabriken, Store Kongensgade 40 E, 3. DK-1264 Kopenhagen. Telefon: +45 33 69 61 28. E-mail: lettre@lettre.dk

Számunk megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti
Kulturális
Alap

VALAHOL EURÓPÁBAN

A L'Harmattan Könyvkiadó világirodalmi sorozata
a Szépírók Társasága és a Magyar Műfordítók Egyesülete ajánlásával

Könyvesbolt: 1053 Budapest, Kossuth Lajos utca 14–16. • www.harmattan.hu

L'Harmattan

K4

Kortárs közép-európai könyvsorozat
Edícia súčasnej stredoeurópskej literatúry
Knižní řada současné středoevropské literatury
Seria książek najnowszej literaturze europejskiej
Edition of contemporary European literature

In the edition called K4 one book title in Czech, Hungarian, Polish and Slovak language come out of print simultaneously. The idea is to enable the reader to experience contemporary literature of its land in neighbouring or even brotherly countries parallelly.

15

2015. ÁPRILIS 23-26. EURÓPAI ELSŐKÖNYVESEK FESZTIVÁLJA

ALEXANDROS ADAMIDIS (CIPRUS) ■ BOUKE BILLIET (BELGIUM) ■ DORA
ČECHOVA (CSEHORSZÁG) ■ FABIO DEOTTO (OLASZORSZÁG) ■ FRANZ
FRIEDRICH (NÉMETORSZÁG) ■ HEINZ HELLE (SVÁJC) ■ ROSZEN KARAMFILOV
(BULGÁRIA) ■ TOMMI KINNUNEN (FINNORSZÁG) ■ DAVORIN LENKO
(SZLOVÉNIA) ■ MÁN-VÁRHEGYI RÉKA (MAGYARORSZÁG) ■ MATHIAS
MENEGOZ (FRANCIAORSZÁG) ■ ELISABETH VAN NIMWEGEN (HOLLANDIA)
■ KARIN PESCHKA (AUSZTRIA) ■ ANE RIEL (DÁNIA) ■ FRØYDIS SOLID
SIMONSEN (NORVÉGIA) ■ ŻANNA SEONIOWSKA (LENGYELORSZÁG) ■
TOMÁŠ VARGA (SZLOVÁKIA) ■ BRUNO VIERA AMARAL (PORTUGÁLIA)

BUDAPEST MILLENÁRIS (1024 BUDAPEST, KIS RÓKUS U. 16-20.)